

„Rendíthetetlen meggyőződésem, hogy az európai színvonalon álló s emellett minden ízében magyar kultúra Magyarország és a magyar nemzet fennmaradásának legbiztosabb záloga.”

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves Kutatótársak!

Több mint egy évszázada annak, hogy a korabeli magyar társadalom egyik legmegbecsültebb képviselőjeként gróf Vigyázó Sándor e szavakkal tett hitet végrendeletében egy értékrend mellett. Ennek az értékrendnek a képviselői és támogatói nélkül nem alakulhattak volna ki a Magyar Tudományos Akadémia megszületését lehetővé tévő körülmények; és kérdéses az is, hogy miként vészelt volna át az MTA az elmúlt kétszáz év magyar történelmének sorsfordító és gyakran tragikus eseményeit. Ezt az értékrendet vallotta Vigyázó Sándor fia, Ferenc is, aki apja kívánságának megfelelően pár évvel később földbirtokból, ingatlanokból, pénzből, értékpapírokból és egyéb ingóságokból álló vagyonát az Akadémiára hagyta.

Ennek a nemes tettnek és a Vigyázók által is képviselt ideák és értékek más támogatóinak állít emléket az MTA és a HUN-REN BTK Történettudományi Intézete együttműködésében készült kötet. A Magyar Tudományos Akadémia mecénásai című könyvből nem csupán egy nemzeti intézmény története rajzolódik ki. Emberi történeteken keresztül kaphatunk képet annak a hitnek a korokon átívelő erejéről, amely a tudomány és a nemzeti kultúra ápolásától várta az ország sorsának jobbra fordítását. Ezeknek a példáknak a megismerése pedig motivációt jelenthet mindazoknak, akik a tudomány művelését és nemzeti kultúra ápolását egyaránt fontosnak tartják egy olyan korban is, amikor a tudomány módszereit és eredményeit sokan napi rendszerességgel vonják kétségbe, a nemzeti kultúra pedig gyakran, mint valami régről itt felejtett, avítt múzeumi kellék jelenik meg.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Mikor kézbe vettem a könyvet két kérdés motoszkált a fejemben: kik adakoztak és mi volt az indítékuk, motivációjuk? A könyvet olvasva elvarázsolt, és nemcsak ezekre a kérdésekre kaptam választ, hanem számos érdekességre leltem, számos dologban gondolkodásra késztetett. (Csak zárójelben mondom: a sok-sok név közt megtaláltam egyik legjobb barátom szépapját, lányom regnumvezetőjének ükapját, ükanyám bátyját, folytathatnám a sort.)

A kötet jól illusztrálja, hogy nemes tettek bármilyen politikai, gazdasági, társadalmi környezetben találhatóak. Mint az a tanulmányoknak köszönhetően egyértelműen kiderül: főnemesek, nemesek, a Habsburg-ház tagjai, egyházi személyek, nők, városi polgárok, tudósok és tanárok, jogászok és ügyvédek, írók, újságírók és kiadók, vállalkozók és az állam is lehet mecénás.

A székház építésére szolgáló adományozók közt számos szerény anyagi viszonyok között élő ember található. Milyen érdekes, hogy az Erdély távoli szegletében dolgozó fiatal tanítónak fontos, hogy adakozzon a székház felépítésére. Egy korban, amikor én laikusként azt gondolnám, hogy a társadalom mélyen megosztott, a tudomány tisztelete mégiscsak összeköti a gazdagot és a szegényt. Milyen erős üzenet ez korunknak, amelyikben nincs arisztokrácia, elvileg mindenkinek a tanulás révén lehetséges a felemelkedés, amelynek a gazdagságát megalapozó technológia a tudományra épült, mégis kevésbé érezzük a tudomány iránti tiszteletet is elkötelezettségét.

Nagyon érdekes az adakozók motivációja is. Megtalálható a felelős gondolkodás éppúgy, mint a hiúság, vagy mert röstellték volna, ha kimaradnak. (Vannak, akik elpanaszolják, hogy nevük nem jelent meg a Pesti Naplóban, kérik ennek pótlását.) Sokszor talán keveredett a nemes szándék az egyéni hiúsággal. Nagyon érdekes Széchenyi mélyen etikus gondolkodása, amelyet már apjától megtanulhatott. Nyolc évvel az MTA megalapítása előtt Széchenyi Ferenc azt írja fiának, hogy a család gazdagsága Isten adománya így a vagyonról való

sáfarkodásról számot kell adni Isten ítélő széke előtt, és jövedelmeinek nem csekély részét közhasznú terhekre kell fordítania. Széchenyi István magáévá téve apja gondolatait egy évtizeddel később egy levelében így fogalmaz: „Minél magasabb a születés, több a vagyon, annál nagyobb a felelősség s kötelesség. S mind azon számtalan életjő, melly úgyszólván, csak fentebb születéshez s több vagyonhoz csatolva, csak úgy nem válik keserűvé s néha méreggá, ha nemes közhasznú tettek által érdemeltetik meg.” Elgondolkodtató, hogy korunkban, ahogy Michael Sandel egy nemrég megjelent könyvében írja, a versenyben győztes tehetősök, akik úgy érzik, hogy előrejutásukat és vagyonukat csak maguknak köszönhetik, ez a fajta felelősség sokszor hiányzik. Érdeemes a mai nyugati társadalomban hangsúlyozott verseny szerepét, esetleges torzító hatásait a fenti nemes gondolatok tükrében megvizsgálni.

Még egy olyan eseményt emelnék ki, amelyhez hasonlóval ma is gyakran találkozunk. 1921-ben díjat alapítanak, amelyet egy magyar állampolgárnak kellett odaítélni, „aki a magyarság ügyének a nemzet jövője szempontjából a legnagyobb szolgálatot tette”. Az akadémián vita alakult ki, hogy a díj „pártpolitikai kontroverziákba” sodorhatja az intézményt, ezért felmerült a díj kiírásának szűkítése, de ezt végül elvetették. Ilyen jellegű vitákat ma is gyakran kell lefolytatnunk.

A tudomány eredményeit és a nemzeti kultúra kincseit valódi értéknek tartó ember nem automatikusan alakul ki. Széchenyi és a Vigyázók értékrendje akkor marad élő és eleven a jövőben is, ha az „adni jó” szellemiségét a család és a tágabb közösség is közvetíti. A nekem legyen jó mentalitásán túllépve pedig arra is példák sorát adja, hogy miként lehet életünkkel és tetteinkkel maradandó értéket létrehozni annak a közösségnek a számára is, amelyből jöttünk.

A Vigyázó Sándor végrendeletében olvasható „rendíthetetlen meggyőződés” pedig akkor lesz a nemzetet összekötő erős anyag, ha a nemes tetteket minden korban feljegyezzük és követendő mintaként mutatjuk meg az utókornak. Mint

ahogyan a Magyar Tudományos Akadémia mecénásai című kötet szerzői is teszik.

Köszönöm mindazoknak, akik a könyv elkészítésében részt vettek, a szerkesztő Klement Juditnak és az egyes tanulmányok szerzőinek is.

Munkájuk nyomán új, a jövőben bizonyára sokszor hivatkozott érték született.

Hadd zárjam köszöntőmet Klebelsberg Kuno a kötetben idézett szavaival: „Nagy elesettségünkben és megtépettségünkben, amikor kétségek és reménységek között, de szívünk minden dobbanásával dolgozunk a jobb jövőn, feltétlenül szükséges, hogy Széchenyi lelke, nemes példája betöltse és megtermékenyítse lelkünket és elsősorban a jövő nemzedéknek, a magyar ifjúságnak a lelkét.”

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!